

6-2019 Veiledning for utarbeidelse av kommunedelplan for vann, avløp og vannmiljø

Forslagsstiller

Avløpskomiteen

Målsetting for prosjektet

Utarbeide en rapport som veileder kommunen i hvordan de kan utarbeide hovedplan for vann avløp og vannmiljø, som en del av kommuneplanens arealdel. Veiledningen skal omfatte både privat avløp og drikkevann, offentlig avløp og drikkevann, overvann og vannmiljø. Veiledningen skal lette kommunens arbeid med strategiske og helhetlige vurderinger og sikre en god forankring, på tvers av enheter internt og hos innbyggerne. Det gis eksempler på blant annet mål, risiko- og sårbarhetsanalyse, egnede bestemmelser, hensynssoner, hvordan planen kan bygges opp (temaplan eller kommunedelplan ol.) med mer.

Bakgrunn

VA er førende for arealbruken. Det er derfor viktig å komme tidlig inn i planprosessen. For å få en fremtidsrettet og bærekraftig håndtering av vann og avløp, med optimale, helhetlige løsninger, må kommunen legge ned et solidt arbeid i tidlig arealplanfase. Det krever god, tverrfaglig planlegging, samordning og en helhetstankegang med hensyn til valgte løsninger og mulig framtidig utvikling.

Hovedplan for vann og avløp utarbeides og vedtas ofte uten noen forankring i kommunens arealplanlegging. Da går vi glipp av en lovregulert og jevnlig rullering, brukermedvirkning og forankring hos innbyggerne og tilstrekkelig tverrfaglig samarbeid internt. Det er også en fare for at vi ikke får en helhetlig vurdering av *hele* fagfeltet vann og avløp. Ved å forankre dette i kommuneplanen, sikrer vi at vann og avløp blir ivaretatt både i reguleringsplaner og i byggesaker.

I kommuneplanens arealdel kan det være naturlig å ta inn vann og avløp både i arealplankartet, i bestemmelser og retningslinjer til arealplankartet og i planbeskrivelsen som skal følge planen. Kommuneplanens arealdel skal i nødvendig utstrekning vise de hensyn og de restriksjoner som har betydning for bruken av areal. Viser ROS-analyse at det knytter seg fare, risiko eller sårbarhet til arealer, eller bruken av arealer, skal dette markeres som hensynssoner i kommuneplanens arealdel. Dette kan eksempelvis knytte seg områder der det er behov for å sikre arealer til viktige og kritiske traseer og anlegg, til arealer der det blir begrensninger i bruk eller spesielle hensyn som må tas, på grunn av drikkevannskilder, flomutsatte områder eller havnivåstigning. Begrensninger i bruken av arealer og viktige vilkår kan innarbeides i etterfølgende mer detaljerte planer (reguleringsplaner).

Vannforvaltning, overvann og beskyttelse av drikkevann, er områder som har vært spesielt krevende å løse for kommunene.

Vannforvaltning

For å ivareta vannforvaltningsarbeidet er det viktig å se dette helhetlig og i sammenheng med overordnede arealplaner (kommuneplanen sin arealdel, områdeplaner og reguleringsplaner). F.eks. i vurderingen av hvilke områder man kan legge til rette for ny bebyggelse eller fortetting i eksisterende byggeområder. Hvordan løses avløp og hvilke konsekvenser har det for miljømålene for vannforekomster i området. Hvordan skal vi gå frem med opprydding av avløp i spredt bebyggelse? Hvordan skal vi prioritere? Skal kommunen legge til rette for private avløpsløsninger eller skal kommunen bygge ut kommunalt ledningsnett? Kommunen må i sitt arbeid som ledningseier og i sitt arbeid som forurensningsmyndighet sørge for at avløp ikke forringer vannforekomstenes tilstand. Kommunen kan ikke uten videre tillate utslipp som fører til forverring av tilstandsklassen resipienten

har, jamfør miljømål for vannforekomstene i vannforskriften. Veiledningen vil også hjelpe kommunen til hvordan prinsippet om medvirkning fra vannforskriftens bestemmelser kan løses lokalt.

Overvann

Sentrumsnære strøk fortettes. En økt andel tette arealer som veger, asfalt og tak, i kombinasjon med avskoging, bidrar til økt avrenning på overflaten. Et klima i endring, med mer variert nedbørfordeling, men ikke minst en betraktelig økning i nedbørintensitet for kraftige regn gjør ikke situasjonen bedre. Følgelig får vi hyppigere oversvømmelse og vannskader på bygninger og infrastruktur. Det må tas helhetlige grep på overordnet nivå dersom vi skal redusere skadene i fremtiden. Håndtering av overvann krever at vi ser større områder under ett. Det krever at kommunen har kunnskap om avrenningslinjer og flomutsatte områder, sammenstilt med kunnskapen om tilgjengelighet og begrensninger i kommunens avløpsnett. Dette gjøres effektivt i arealplanleggingen. Det kan dreie seg om flomveier, bekkeåpninger eller avsetting av egnet areal til større infiltrasjonsarealer.

Drikkevannsinteresser

Det er god helse-, sikkerhetspolitikk og samfunnsøkonomi å hindre forurensning av vannet fram for å bygge dyre vannbehandlingsanlegg, Tilstrekkelig beskyttelse av drikkevann er imidlertid krevende å løse i praksis. Dette gjelder ofte store arealer, hvor det i stor grad er etablert permanent aktivitet som er til hinder for sikring av kilden. Eksempelvis er det landbruk, boliger, hytter eller industri i området, som har vært etablert i nedslagsfeltet lenge. Andre steder kan det være utfordringer med friluftaktiviteter, som bading eller camping. De store arealene, interessekonflikter og konsekvenser av manglende sikring tilsier at sikring av drikkevann må løses gjennom kommunens overordnede arealplanlegging.

Vann- og avløpsinteresser generelt

I tillegg til vannforvaltning, overvann og drikkevann kommer de mer tradisjonelle vann og avløpsspørsmålene. Eksempelvis nødvendig avsetting av arealer til, eller beskyttelse av hovedledninger og annen kritisk infrastruktur og tilgang til nødvendig slokkevann. Se Norsk Vann rapport B22/2018, Vann og avløp i arealplanlegging og byggesaksbehandling for flere eksempler.

Beskrivelsen samsvarer godt med [overvannsutvalgets](#) forslag til ny bokstav i, i plan- og bygningsloven § 3-1 første ledd: i) legge til rette for helhetlig forvaltning av vannets kretsløp, med nødvendig infrastruktur.

Prosjektinnhold

- Avholde oppstartsmøte mellom styringsgruppe og rådgiver for prosjektet for å drøfte nærmere hvordan prosjektet best skal løses, herunder antall møter og møteplan.
- Innhente nødvendig grunnlagsinformasjon for å besvare oppgaven.
- Utarbeide forslag til rapport.
- Gjennomføre workshop med styrings- og referansegruppe for drøfting av rapportutkast.
- Revidere rapport i samråd med innspill fra workshop og styringsgruppas ønsker
- Gjennomføre høring av revidert rapportforslag i styringsgruppen
- Avholde avslutningsmøte mellom styringsgruppe og rådgiver for å behandle endelig rapport og avtale videre oppfølging av rapporten
- Utarbeide endelig og trykkekklar rapport
- Markedsføre og implementere resultatene

Organisering/deltakere

Prosjektet styres av en styringsgruppe med minst 4 representanter fra Norsk Vanns medlemmer, som er oppnevnt av Norsk Vanns avløpskomite. Det forventes at styringsgruppe og rådgiver møtes minst 3 ganger (oppstartsmøte, workshop, avsluttende møte) og at øvrig kommunikasjon er per mail/tlf.

Styringsgruppen vil foreslå deltakere i en referansegruppe. Referansegruppen blir invitert til workshopen og til å gi innspill til rapporten.

Norsk Vanns sekretariat vil ivareta prosjektadministrasjon, trykking/markedsføring mv.

Kostnader/finansiering

Prosjektkostnader er anslått til kr 700 000 og skal i sin helhet finansieres av Norsk Vann prosjekt. Prosjektet har følgende budsjettposter:

Kostnader	
Faglig utredning og rapportering	400 000
Møter styrings-/referansegrupper	50 000
Trykking og formidling	80 000
Prosjektadministrasjon	120 000
Uforutsett	50 000
Totalt	700 000

Finansiering	
Norsk Vann prosjekt	700 000
Ekstern	-
Totalt	700 000

Posten «Faglig utredning og rapportering» angir maks. ramme for utredningsarbeidet, herunder timekostnader, reisekostnader, møter og ev. biomkostninger.

Kost/nytte

Kommunene får hjelp til å løse stadig voksende utfordringer, knyttet til økt fokus på blant annet vannmiljø, overvann, sikkerhet og investeringsbehov i VA-sektoren. Et nyttig verktøy som bidrar til langsiktig strategi, på tvers av fagenheter vil spare kommunen, miljøet og den enkelte innbygger for unødig belastninger. Eksempelvis med hensyn til økonomi, miljø, helse og arbeidsbelastning. Kommunen vil fremstå som kompetente og seriøse, noe som også kan benyttes i omdømmearbeid.

Tidsplan

Arbeidet igangsettes i løpet av 2019.

Rapportering og informasjon

Prosjektet rapporteres i form av en tradisjonell, Norsk Vann-rapport. På grunn av den tverrfaglige avhengigheten, bør det vurderes om rapporten bør være fritt tilgjengelig uten kostnad. Dette for å gjøre den mer tilgjengelig for arealplanleggere og andre faggrupper, som ikke kjenner Norsk Vann på lik linje som de vann- og avløpsfaglige ansatte i kommunen.

Avløpskomiteen/Gjertrud Eid, Norsk Vann, 01.10.2018

Prioriteringskriterier

Kriterier	
1) Er prosjektet i samsvar med strategiplanen?	Ja

2) Er prosjektet innenfor en av følgende prosjektkategorier: a) tekniske veiledninger/rapporter, b) forvaltningsveiledninger/-rapporter eller c) strategiske prosjekter/utredningsprosjekter	B
3) Er prosjektet egnet til å løse utfordringer for ulike medlemskategorier?	Små og store kommuner
4) Fører prosjektet til utvikling av nye veiledninger/verktøy?	Ja
5) Er prosjektet tilstrekkelig stort til å gi et tilfredsstillende resultat?	Ja
6) Er det sannsynlig med økonomiske bidrag fra eksterne miljøer til prosjektet?	Nei

Direktørens forslag til prioritering for 2019:

Gjennomføres i 2019. En veiledning vil være et nyttig verktøy for kommunene og sikre et helhetlig arbeid med vann, avløp og vannmiljø i kommuneplanarbeidet.

Innspill i høringsrunden

Samfunnskomiteen:

Samfunnskomiteen støtter direktørens forslag. Samfunnskomiteen lurer på hvorfor det er valgt å skrive om en kommunedelplan (hovedplan) og ikke kommuneplanens samfunnsdel og arealdel. Det må klargjøres om det skal utarbeides en veiledning for arbeid med kommunedelplan eller kommuneplan.

Avløpskomiteén:

Støtter direktørens forslag til prioritering. Bør gjelde for det vannet du betjener, ikke nødvendigvis begrenset av kommunegrensene. Kan gjelde på tvers av kommunegrenser, noe som bør med i prosjektet.

Vannkomiteén:

Mange kommuner har utarbeidet tilsvarende planer. Komiteen ser ikke behovet for å utarbeide en slik veiledning, men ønsker innhenting av eksempler på planer og erfaringsinnhenting knyttet til prosess. Videre kan dette være tema på fagtreff. Prosjektet ramme reduseres til kr 100 000,-.

Andre:

Støtte til 6-2019 Veiledning for utarbeidelse av kommunedelplan for vann, avløp og vannmiljø

Vannområdene Valdres og Hallingdal består av 13 kommuner, med en del spredt boligbebyggelse og et stort antall fritidsboliger. I de fleste av kommunene er reiseliv og hytteutbygging en av de viktigste næringsveiene. I tillegg har mange av kommunene et politisk ønske om at folk skal få bosette seg utenom tettstedene. Dette gir et stort utbyggingspress i mange områder, med mye (fritids)bebyggelse utenom kommunesentrene.

Vi opplever at det kan være for lite kunnskapsdeling mellom arealplanlegging og teknisk drift i mange kommuner, slik at vann- og avløpsløsninger blir vurdert for sent i utbyggingsprosjekter. Det hender at det planlegges og bygges i områder som ikke egner seg for utbygging på grunn av sårbare resipienter eller uegnede grunnforhold for renseløsninger, fordi man ikke har sett på avløpsløsninger tidlig nok i prosessen.

Det å få vann- og avløpsvurderinger tidlig inn i alle planprosesser er avgjørende for få god forvaltning. Helst bør VA-tankegangen inn i kommuneplanens arealdel og deretter være med i alle planprosesser i planhierarkiet. Dessverre ser vi at det ofte ikke er nok samhandling og kunnskapsdeling mellom arealplanleggere, politikere, teknisk drift, og andre i kommunens administrasjon på avløpsproblematikken og vannmiljø. Det er derfor viktig å sørge for godt samarbeid mellom avdelingene i kommunene, men også å sørge for veiledning og opplæring i kommunene. Her er planarbeid viktig. Vi håper derfor at Norsk Vann vil prioritere å utarbeide veiledning for utarbeidelse av kommunedelplan for vann, avløp og vannmiljø. Spesielt viktig er det at

veiledningen har fokus på utfordringene og behovene i små kommuner, der det gjerne er mye spredt VA, og gjerne større områder med fritidsbebyggelse slik at det blir store forskjeller på vann og avløp i og utenom turistsesong/helger- med de utfordringer det medfører.

Ellen Margrethe Stabursvik, Vannområdekoordinator for vannområdene Hallingdal og Valdres

Direktørens innstilling til styret:

Gjennomføres i 2019. Veiledningen er et nyttig og helhetlig verktøy for kommunene, Samfunnskomitéens kommentar ivaretas i det videre arbeidet med prosjektet.